

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ САМОВРЯДУВАННЯ БАТЬКІВ В СТРУКТУРІ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Розглянуто результати соціологічного дослідження серед 204 родин підлітків. З'ясовано, що близько третини респондентів є активними учасниками фізкультурно-оздоровчої діяльності своїх дітей, що надає підстав стверджувати про існування у суспільстві передумов використання можливостей батьківського самоврядування у процесі шкільного фізичного виховання.

Ключові слова. Фізичне виховання, школярі, батьки, самоврядування, підлітки, передумови.

Постановка проблеми. Визначальною метою всіх компонентів системи шкільного фізичного виховання освіти є формування фізичної культури особистості учнів, всебічний розвиток дітей та учнівської молоді, їх талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей тощо. У цілому реалізація вказаної мети має забезпечувати формування психічного, соціального, духовного та фізичного благополуччя підростаючого покоління, тобто – здоров'я [2, 3, 4].

Розглядаючи здоров'я людини в процесі її онтогенезу, слід зазначити, що воно закладається з моменту зачаття дитини в утробі матері; на початковому етапі життя після народження – формується в сім'ї; потім зміцнюється та підтримується в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, вищих навчальних закладах; у дорослому житті – підтримується самостійно. Така модель зміцнення та підтримання здоров'я залежить від ефективності процесу виховання особистості, формування в неї відповідних потреб та мотивацій [1].

Самотужки система освіти, зокрема загальноосвітні навчальні заклади за рахунок самих уроків фізичної культури та спортивних секцій, не можуть досягати таких глобальних цілей. Стає очевидним, що без допомоги батьків, членів родин, інших родичів сформувати у школярів відповідні потреби та мотивації, їх особистісну фізичну культуру та культуру здоров'я майже неможливо [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної наукової літератури показав, що з точки зору провідних науковців, зниження здоров'я школярів пов'язано з низьким ступенем реалізації закладами освіти виховних завдань (В. Бальсевич, Л. Биховська, М. Визитей, М. Віленський, Л. Лубишева, Л. Матвеев, Ю. Ніколаєв, Т. Скоблікова, В. Столяров). З метою їх реалізації науковцями пропонується різноманітні педагогічні підходи: діяльнісний (І. Бех, Д. Ельконін, А. Запорожець, А. Леонтьєв, Н. Мечинська, Т. Костюк, С. Рубінштейн); особистісно-орієнтований (Л. Божович, Є. Бондаревська, Л. Виготський, А. Кирьякова, І. Кон); ціннісно-орієнтований (Б. Ананьєв, М. Віленський, А. Здравомислов, А. Кирьякова, В. Ядов), зокрема у галузі фізичного виховання (Г. Безверхня, А. Бондар, В. Видрин, В. Золочевський, М. Зубалій, Л. Іванова, Є. Ільїн, Т. Круцевич, Т. Ротерс, В. Сутула, Б. Шиян та ін.). Проте у науковій літературі недостатньо приділяється уваги використанню можливостей самоорганізації батьків школярів стосовно виховання дітей та учнівської молоді засобами фізичної культури.

Мета дослідження полягає у виявленні соціально-педагогічних передумов використання батьківського самоврядування в структурі шкільного фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою виявлення передумов використання можливостей самоорганізації батьків у шкільному фізичному вихованні, а також визначення стану використання засобів фізичної культури в родинах, ставлення батьків до активного дозвілля їхніх дітей, у процесі дослідження було проведено соціологічне опитування серед дорослих членів сімей учнів загальноосвітніх навчальних закладів (підлітків віком 11-15 років). Усього було опитано 204 родини (364 особи), які проживають у різних районах м. Харкова. Помилка вибірки становить 4,7 % при 95 % вірогідності отриманих результатів. Усереднені результати узагальнені у таблицях 1-4.

Аналіз матеріалів, представлених у табл. 1 дозволив констатувати, що дуже велика кількість батьків мають низький рівень освіченості щодо ролі фізичної культури у процесі формування та зміцнення здоров'я дитини. Так, про існування норм рухової активності дітей мають уявлення лише 60,1 % родин; про взаємозв'язок розумового та фізичного розвитку – 65,8 %. Аналогічний рівень знань показують батьки й щодо наслідків незбалансованого режиму рухової активності підлітків (66,8 %) та обов'язковості уроків фізичної культури бодай для учнів, які віднесені до спеціальних медичних груп (69,1 %). У середньому знання щодо користі фізичних вправ показали 65,5 % батьків (табл. 1).

**Рівень освіченості батьків щодо ролі засобів фізичної культури
у збереженні здоров'я дитини**

Напрямки опитування	Відповіді	
Знають про норми організованої рухової активності підлітків.	Ні	19,5
	Так	60,1
Знають про те, що навіть якщо діти віднесені до спеціальної медичної групи, то для нормального розвитку їм необхідно займатися фізичними вправами	Так	69,1
	Ні	2,8
	Викладачі і лікарі не повідомляли про це	7,8
Знають про те, що існує прямий зв'язок між розумовим та фізичним розвитком дитини	Так	65,8
	Викладачі і лікарі не повідомляли про це	4,5
Знають про те, що більшість хронічних захворювань у дітей формуються від незбалансованості між часом сидіння за партою, фізичними вправами і прогулянками	Так	66,8
	Викладачі і лікарі не повідомляли про це	5
Доля батьків, що вважають нормальним співвідношення в шкільному розкладі уроків між теоретичними предметами і творчими заняттями, зокрема фізичними вправами, якщо воно становить:	70 % теорії і 30 % творчості	19,1
	60 % теорії і 40 % творчості	40,2
	50 % теорії і 50 % творчості	38,8
	40 % теорії і 60 % творчості	2,8
	30 % теорії і 70 % творчості	4,5

Проте, не дивлячись на те, що навіть дві третини респондентів мають уявлення про наслідки недотримання підлітків рухового режиму, більшість батьків не розуміють небезпеки великих навчальних навантажень, гіподинамічного режиму для підростаючого організму. Так, 40,2 % респондентів вказують як нормальний розподіл навчального навантаження у режимі навчального дня як співвідношення між теоретичними предметами (математика, різновиди мов, географія, фізика, хімія, історія) та творчими предметами (фізична культура, образотворче мистецтво, технології тощо), відповідно, 60 % до 40 %. А п'ята частина батьків (19,1 %), взагалі – 70 % до 30 %.

Лише 41,6 % батьків вказують, що бажаний розподіл навчального навантаження повинен становити 50 % до 50 %, або 40 % до 60 %, як це прийнято у більшості розвинутих країн (Сполучені Штати Америки, Канада, Франція тощо). Отже, наявне протиріччя між кількістю батьків, тих що знають про роль фізичних вправ, шкоду гіподинамічного режиму та розумового перевтомлення та кількістю респондентів, що реально пропонують перерозподілити навчальне навантаження у планах загальноосвітньої системи. Як наслідок, 24 % дітей регулярно хворіють (від 2 разів на півроку до 2 разів на місяць), а також мають від одного до трьох хронічних захворювань (31,4 %) (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика батьками захворюваності підлітків

Напрямки опитування	Відповіді	
Вказують що їх дитина хворіє:	1 раз на рік	23,5
	1 раз на півроку	30,9
	2 рази на півроку	10,6
	3 рази на півроку	9
	1 раз на місяць	2,8
	2 рази на місяць	0,6
	Вказують на те, що дитина має хронічні захворювання:	Ні
Одне		19,6
Два		9
Три і більш		2,8

Отже, на підставі викладеного, можна дійти висновків, що лише близько 40 % батьків є свідомими учасниками шкільного життя своїх дітей. Це підтверджується іншими результатами соціологічного дослідження, які виражаються у сприянні батьками фізичному вихованню підлітків (табл. 3). Так, тих батьків, що знають зміст позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи у школі – 15,6 %. Тих батьків, що навчають дітей самостійним формам активного відпочинку вдома – 39,9 %, вчать туризму – 29,1 %. Більшість (56,7 %) батьків зводять цей процес фізичного виховання вдома до розповідей про форми

активного відпочинку. Сприяють відвідуванню спортивних секцій 64,7 % батьків, з яких 15,3 % вказує, що дитина проводить у секції 2 години на тиждень, 22 % – 3 години, 27,4 % – 4 години.

Таблиця 3

**Залучення підлітків батьками
до різних форм активного дозвілля**

Напрямки опитування	Відповіді	
Навчають дитину формам проведення активного відпочинку	Туризму	29,1
	Самостійним заняттям удома	39,9
	Де і як можна активно провести час	56,7
	Ні	5
Характеризують знаходження дитина проводить в спортивній секції як:	Не відвідує	19,5
	2 години	15,3
	3 години	22
	4 години і більш	27,4
Вказують що в школі, де вчиться дитина, функціонують ігрові гуртки, наприклад: по міні-гольф, боулінгу, дартсу тощо	Так	15,6
	Не знають	31,5
Направляють дитину влітку в табір за містом	Щороку	25,9
	Через рік	11,8
	Був (-а) один раз	11,8
	Ні	20,6
Направляють дитину у фітнес-клуб, тренажерний зал, плавальний басейн	Ні	26,1
	2 години в тиждень	10,6
	3 години в тиждень	10,7
	4 години в тиждень	8,3
	5 годин в тиждень і більш	2,2
Сприяють відвідуванню дитиною катка в торгово-розважальному центрі (наприклад: у "Каравані", "Дафі" і т.д.)?	Ні	16,7
	2 рази на тиждень	7,8
	1 раз на тиждень	7
	1 раз в дві неділі	7,7
	1 раз на місяць	11,2
	1 раз на півроку	16,8
	1 раз на місяць	5,1
	1 раз на півроку	11,3
Сприяють відвідуванню дитиною аквапарку	Ні	25
	1 раз на тиждень	3,4
	1 раз в дві неділі	2,3
	1 раз на місяць	7,8
	1 раз на півроку	29,8
Сприяють відвідуванню дитиною атракціонів в парку відпочинку, парки місяця, мотузяні містечка тощо	Ні	9,5
	2 рази на тиждень	8,8
	1 раз на тиждень	5,1
	1 раз в дві неділі	10,8
	1 раз на місяць	20,8
	1 раз на півроку	39,4

Лише 37,7 % батьків щорічно або через рік відправляють своїх дітей до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; 31,8 % – сприяє відвідуванню дітьми фітнес-клубів, плавальних басейнів тощо; сприяють регулярному відвідуванню катків 14,8 % батьків. Забезпечують регулярний відпочинок у рекреаційно-ландшафтних установах до 20 % респондентів: парки відпочинку та мотузкові містечка – 13,9 %; аквапарки – 5,7 %.

Отже, середня кількість батьків, які залучають дітей до всіх форм активної фізкультурно-оздоровчої діяльності становить – 33,8 % (табл. 3).

Подальший аналіз матеріалів соціологічного опитування засвідчив, що частина батьків активно бере участь у безпосередньому фізичному вихованні своїх дітей (табл. 4). Так, контролюють заняття ранковою

гімнастикою – 29,7 % батьків; на власному прикладі (займаються особисто) виховують у підлітків любов до активного способу життя – 33,6 %.

Також дуже важливим напрямом у процесі фізичного виховання підлітків є спільна з членами родини фізкультурно-оздоровча діяльність. Так, у туристські походи та пішохідні екскурсії (краєзнавча робота) з дітьми регулярно ходять 25,5 %, з яких: 1 раз на тиждень (на вихідних) – 10,2 %; один раз на два тижня – 4,5 % та один раз на місяць – 10,8 %.

Частина батьків також регулярно грають з дітьми у різноманітні рухливі та спортивні (футбол, волейбол, бадмінтон, настільний та великий теніс) ігри. Таких батьків 27 %, з яких майже щодня грають – 13,5 %, один раз на тиждень – 13,5 %.

Дуже великий педагогічний вплив на підлітків мають такі заходи як спільні змагання у школі, наприклад: "Тато, мамо, я – спортивна сім'я", "Здорова родина – здорова Україна" тощо. Однак, лише третина батьків (36 %) погоджуються брати участь у таких заходах, а 10,6 % батьків взагалі не знають про таку форму активного родинного дозвілля.

Отже, у середньому у різноманітних спільних фізкультурно-оздоровчих заходах та формах рухової активності беруть участь 30,4 % родин.

Таблиця 4

Характеристика спільних занять фізичними вправами у родинях

Напрямки опитування	Відповіді	
Контролюють виконання дитиною ранкової гімнастики	Так	29,7
	Нерегулярно	33,1
	Ні	12,2
Грають з дитиною в рухомі і спортивні ігри (наприклад: бадмінтон, теніс, волейбол і т.п.)	Ні	11,7
	Майже щодня	13,5
	1 раз на тиждень	13,5
	1 раз на два тижня	7,9
	1 раз на місяць	20,8
	1 раз на півроку	14,6
	2 рази на тиждень	6,7
	3 рази на тиждень	0,6
	4 рази на тиждень	1,7
Ходять з дитиною в походи	Ні	23,9
	1 раз на тиждень	10,2
	1 раз в дві неділі	4,5
	1 раз на місяць	10,8
	1 раз на півроку	20,8
Займаються особисто активними формами відпочинку	1 раз на рік	9,5
	Так	33,6
	Нерегулярно	54,5
Беруть участь разом з дитиною в шкільних змаганнях і спортивних святах	Не бачу в цьому сенсу	2,8
	Так	36
	Ні	21,7
	У школі не проводять таких змагань	10,6

Висновки та перспективи подальших досліджень

На підставі проведеного соціологічного дослідження серед батьків підлітків, встановлено, що не дивлячись на загальний низький рівень фізичної культури серед дорослого населення, у середньому 34,7 % родин є активними учасниками фізкультурно-оздоровчої та рекреаційної діяльності своїх дітей. Іншими словами, у суспільстві існують передумови залучення батьків до процесу фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, шляхом створення відповідних батьківських комітетів (комісій, рад), основною функцією яких було б створення умов для активізації фізичного виховання школярів, як у навчальний, так і позанавчальний час, а також з метою впливу на батьків, які не є активними учасниками фізкультурно-спортивного руху, з метою активізації відповідної діяльності у родинях. Отже, потребують

подальшого дослідження процеси організації та управління вказаними органами батьківського самоврядування.

Використані джерела

1. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11-х класів: автореф. дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Безверхня Галина Василівна. – Львів, 2004. – 23 с.
2. Булатова М. Здоров'я і фізична підготовленість населення України / М. Булатова, О. Литвин // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2004. – № 1. – С. 3-8.
3. Сутула В.О. Формування фізичної культури особистості стратегічне завдання фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів / В. О. Сутула, Т. С. Бондар, Ю. В. Васьков // Слобожанський науково-спортивний вісник: Харків: ХДАФК, 2009. – № 1. – С. 15-21.
4. Сутула В. О. Як бути зі здоров'ям школярів? / В. О. Сутула, Т. С. Бондар, Ю. В. Васьков // Освіта, 2009. – № 3-4. – С. 7.
5. Хохлова Л. А. Особливості діяльності шкіл сприяння здоров'ю з формування у середовищі школярів здорового способу життя / Л. А. Хохлова, Т. С. Бондар, А. Б.Жадан, А. В. Сутула // Вісник Луганського Національного університету імені Тараса Шевченка, 2010. – № 17 (204). – С. 312-318.

Bondar T.S., Chernigivs'kaY.G., Soroka N.V.

SOCIAL AND EDUCATIONAL BACKGROUND OF PARENTS USE GOVERNMENT STRUCTURE OF SCHOOL PHYSICAL EDUCATION

The results of the survey conducted among 204 families of adolescents. However, about a third of the respondents are active participants in sport and recreation and recreational activities of their children, which gives grounds to assert the existence of social conditions use of parental self during school physical education.

Key words: *physical education, students, parents, government, teenagers prerequisites.*

Стаття надійшла до редакції 7.07.2013 р.

